

Olafshøjen ved Lejre, Danmarks ældste Kongegrav.*)

Af Axel Olrik.

Sakse fortæller i sin 9de bog, at kong Godfred blev efterfulgt af sin søn Olaf, der „indviklede landet i borgerkrig“ og efter sin død blev jordet i en høj ved Lejre, der endnu på Saksens tid bar hans navn**).

Det er altså sikkert, at der på Saksens tid har været en „Olafs høj“ nærved Lejre, og at der til den var knyttet et sagn om, at han havde været konge, var søn og efterfølger af den berømte Friserovervinder Godfred, og at hans tid særlig var mærkelig ved borgerkrig. Vi står ikke her foran noget udformet plastisk sagn, men kun for et vagt „sagnminde“, der knyttet til en eller anden synlig genstand aller snarest har ævne til at bevare erindringen om det virkelige skete. Indeholder måske også dette minde et pålideligt eller kun svagt forskudt billede af de virkelige begivenheder i 9de årh.s begyndelse?

I én henseende stemmer Saksens sagn med den virkelige historie. Der var nær efter Godfreds død en højst blodig borgerkrig. I året 812 døde Godfreds brorsøn Heming efter kun to års regering, hvorunder fredsslutningen med Karl den store fandt sted. En frygtelig kamp om riget udbrød mellem Sigfred, Godfreds frænde, og „Anulo“, frænde af Godfreds

---

*) Den efterfølgende afhandling er skrevet af Dr. Axel Olrik i »Festskrift til Ludvig F. A. Wimmer« (1909). Den gengives her med samtykke af forfatteren i forkortet skikkelse.

***) Olavus Gotrici filius patre mortuo regnat. Hic paternæ vindictæ studio civilibus patriam bellis implicare sustinuit, publicam pietatem privato affectui subjiciendo. Cujus extincti corpus collis Olavi titulo celebrer prope Lethram congestus excepit (s. 439).

forgænger Harald († 804); begge kongerne faldt i slaget og 10940 mand, men Anulos hær sejrede og udråbte den faldnes brødre Harald og Regnfred til konger. Senere blev de dog fordrevne af de hjemvendende Godfredsønner; Regnfred faldt, Harald førte en tid lang kongenavn, men en højst usikker tilværelse, indtil han slog sig til ro i udlandet som kejserens kristne lensmand*).

Denne „Anulo“ må — som den svenske litteraturforsker Henrik Schück har påvist — være identisk med Saksens Olaf. Begge er de danske konger og hovedpersoner i borgerkrigen efter Godfreds død. Det navn, som frankiske kilder gengiver Anulo, vil i sædvanlig oldnordisk lyde Ali, og er kortform til Aleifr (senere Olaf); begge betegnelser lader sig bruge om samme person. Godfreds efterfølger var han ganske vist ikke; men Hemings få og dådløse år er ganske naturlig svundne bort for de senere tiders erindring. Og havde man først opfattet ham som efterfølger, måtte man — efter de folkelige kongerækkers stadige skik — tælle ham som forgængerens „søn“. Det mægtige slag, hvor de 11000 krigere og begge konger faldt, giver ganske vist kun svag genlyd i Saksens sagn; men det svarer netop til, at det 9de årh.s begivenheder næsten helt er død bort for den hjemlige tradition, og at vor middelalders historieskrivere langsomt må hente dem tilbage fra udlandets skrevne kilder**).

Saksens beretning svarer altså til de virkelige begivenheder i 812, så godt som man på nogen måde kunde vente det af et århundreder gammelt sagnminde. Vi bør derfor se med en vis tillid paa hans særlige efterretning, at Olaf er begravet i Olafshöjen ved Lejre; ti netop i en sådan stedlig efterretning må sagnmindet have sin styrke.

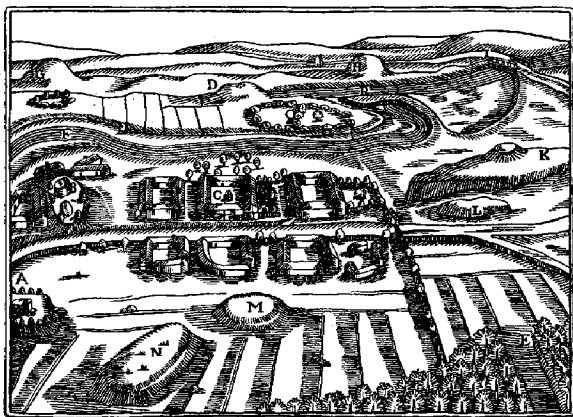
Det næste spørgsmål bliver dette: hvor lå Olafshöjen? og kan den endnu eftervises? Saksens efterretning indskrænker sig til, at den lå „ved Lejre“ (prope Lethram); og dermed er lidet sagt. Den næste kilde er Stephanius prospekt af Lejre-

*) 812. Nec multo post Hemmingus Danorum rex defunctus nunciatur. Cui cum Sigifridus, nepos Godofridi regis, et Anulo, nepos Herioldi quondam regis, succedere voluissent, neque inter eos, uter regnare deberet, convenire potuissent, comparatis copiis et commisso proelio, ambo moriuntur. Pars tamen Anulonis adepta victoriam, fratres eius Herioldum et Reginfridum reges sibi constituit; quam necessario pars victa secuta, eosdem sibi regnare non abnuvit: in eo proelio 10940 cecidisse narrantur (Einhardi annales; Pertz, Mon. Germ. Scr. I 199).

**) Schück, De senaste undersökningarna rörande ynglingasagan (Sv. Hist. Tidskr. 1895) s. 71 ff; allerede i Ynglingatal optræder Olaf (O. Geirstadaalfr) som søn af den af sin egen svend dræbte kong Gudrød (=: kong Godfred † 812), uden at vi endnu har fuld klarhed over, hvorledes dette dobbeltgængereri gaar for sig.

egnen fra o. 1640. Efter dette skal „Olufshøj“ ikke have ligget umiddelbart ved Lejre, men øst for Kornerup å i nærheden af landevejen til Roskilde. Selve navnets danske form røber det som hentet fra folkemunde; og i det hele har Stephanius jo haft ægte folkeoverlevering om, hvad de enkelte stedligheder benævntes (se min Danmarks heltedigtning I 195).

Prøve vi på at tegne Stephanius' prospekt ind i det virkelige landskab, opdager vi, at Olufshøj må ligge endnu et godt stykke fjærnere fra Lejre, end det kan synes efter tegningen. Der kan næppe være ment andet end den endnu ret store høj på gården Mikkelslysts jord (matr. nr. 16 af Svogerslev). Vi får derved til overflod slået fast, at benævnelsen „Olufshøj“ virkelig stammer fra folkemunde. Ti ud fra Saksens tekst vilde ingen falde på at henlægge en høj „nærved Lejre“ til dette sted; det er nærmere midt imellem Roskilde og Lejre.

Lejre efter Stefanius' udgave af Sakse.

A. Harald Hildetands Gravhøj. B. Dronningestolen, kaldet Dronningestenen. C. Stedet, hvor kongeborgen var fordum. D. Hyldehøj, her hyldedes kongerne maaske fordum. E. Gudinden Herthas Dal, kaldet Ertedal. F. Lejre Aa, fordum en stor flod. G. Stenhøj, høj omgivet af sten. H. Olufshøj, **Kong Olufs Gravhøj**. J. Stor bro, kaldet Maglebro. K. Gammel kongelig hestestald, Hestebjerg. L. Folehøj, fordum anvendt til stald for foler. M. Kirkehøj. N. Frijsøj. P. Aaen, som flyder forbi Kornerup, kaldet Kornerup Aa.

I en beretning fra 1840 hedder det: „Højen kalder bønderne S. Olufs høj“. Om identiteten af stedet synes der altså ikke være tvivl.

Det højst vigtige spørgsmål, der nu rejser sig, er dette:

er denne höjs henførelse til kong Olaf rigtig eller beror den på en misforståelse? Spørgsmålet må løses ved at grave ind i höjen og se, hvad den indeholder.

En sådan udgravning er allerede gjort, desværre for 70 år siden og under forhold, der gjorde, at fundberetningerne ikke blev så fuldstændige som ønskeligt.

Museumsassistent Hans Kjær har vist mig den venlighed at meddele mig adskillige for bestemmelsen höjst betydningsfulde iagttagelser. Jeg skal støttet på den meddele sagens hovedtræk.

Olufshöjen har för bortgravningen i 1840 været et meget anseligt mindesmærke. Den er 75 fod i tværmål, dens höjde (nu 15 fod) opgaves da til 10—12 alen; og den var omsat med en kreds af sten, så store, at hver af dem udgjorde læs for en vogn; udenfor dem skal have ligget en tæt kreds af mindre sten. Höjens masse var indtil da væsentlig urørt, men en fordybning i dens top må tages som vidne om, at der engang har været gravbrydere.

Ved gårdmandens gennemgravning i 1840 viste det sig, at den på sin bund havde et stort stenkammer, altså en begravelse fra yngre Stenalder eller ældre broncealder. Noget höjere og mere i nord fandtes en begravelse fra yngre broncealder med niptang, kniv, nål og dobbeltknap af bronce (disse ting indsendtes til museet). Den usædvanlige dybde, hvori denne broncealdersgrav fandtes (beretningen opgiver 10 alen), tyder på, at höjen i en senere tid har modtaget en større påfyldning af jord, for at indrette nye begravelser og give den et anseligere ydre. Iøvrigt oplyses det, at der — uvist hvor i höjen — er fundet menneskeben, og at man allerede 1839 ved at grave ned i höjens midte indtil kammerets dæksten traf på tre brudstykker af en spore, det ene med sølvbelægning.

Noget nærmere om formen af denne spore og dermed en nøjere tidsbestemmelse for den grav, hvortil den antagelig har hørt, kan ikke mere oplyses. Allerede i 1839 var det små stumper, og nu eksisterer der næppe mere noget af dem. Men den blotte viden om deres tilstedeværelse er en væsentlig kendsgerning.

Den gamle oldtidsgrav synes da i jernalderen at være bleven udvidet til sit senere store omfang. En sådan storhöj og det krigersk-pragtfulde ridetøj som gravgods peger mod vikingetiden som tilblivelsestid. Olufshøj har rummet levningerne af en anselig kriger fra vikingetiden. Oldsagernes vidnesbyrd stemmer altså med det på grundlag af traditionen vundne re-

alderlig dansk form Sivard. Fandtes der blandt de ved Lejre jordede konger også en Sivard?

Vi går til Lejrekrøniken, den ældste og den særlig stedkendte kilde, skrevet af en klærk i Roskilde i biskop Absalons tid. Som konger bosatte på Lejre giver den os først Dan, så hans søn Ro, dennes søn Haldan, dennes søn Sivard den hvide og endelig Rolf Krake. Af disse kendes Sivard den hvide slet ikke i nogen anden kilde, og navnet viser på det bestemteste, at han ikke hører hjemme i Halvdanslægten. Det er en fejl person, der her er sluppen ind i den heroiske verden. Elementerne i hans navn viser bestemt hen til den danske kongeslægt i 8de og 9de århundrede; og her bæres navnet 'Sigfridus' netop af to, den første døde o. 798, den anden faldt i borgerkrigsslaget 812. En af disse er da fejlagtig sluppen ind i den ældre kongerække.

Grunden kan let ses. For Lejrekrønikens overlevering spiller Gravhøjene ved Lejre en særlig stor rolle som støttepunkt for mindet*). Man har sikkert sluttet, at Sivard den hvide hørte til de gamle Lejrekonger, da hans grav fandtes i samme egn som de andres.

Stedet for Sivard den hvides gravhøj kan nu ikke eftervises. Vi har kun enkelte vink om, hvor den skal søges. Fjernere fra Lejre end „Oluishöj“ kan den ikke søges; det er allerede med tvivlsom ret, denne kan betegnes som liggende „prope Lethram“. Tværtimod synes krønikens traditioner at knytte sig til høje, der laa ganske nær ved landsbyen; den bruger to gange udtrykket „i Lejre“ (Lethræ), og den tredje, Danshöjen, der lå ved Lejre (apud Lethram), ved vi fra god overlevering lå lige syd for byen. I så fald har Sivardshøjen og Olafshøjen været skilte ved en lille halv mils vej, hvad der kunde passe til, at de er blevne opkastede af hver sin af de to fjendtlige hære.

Således gemmer Lejre, i ydre henseende ganske uafhængig af hinanden, mindet om en Sivard og en Olaf. Fuldstændigere kan vi næppe ønske os erindringer bevaret om det blodige slag, hvor 'Sigfrid' og 'Anulo' begge faldt kæmpende mod hinanden om Danmarks krone. For 'Anulo' har Sakse i forening med den senere tradition bevaret os

*) [Ro] patrem vero suum Dan colle apud Lethram tumulavit Sialandæ . . . obiit pater eorum Ro et sepultus est tumulo quodam Lethræ . . . Rexit itaque terras Haldanus et genuit filium nomine Siwardum, cognomine Album, qui patrem suum Haldanum Læthratumulavit mortuum (SRD I 224—5). Krøniken får ingen lejlighed til at omtale Sivard den hvides grav, da heller ikke hans død nævnes; fortællingen går over til Helge og Rolf.

selve mindet om hans gravhøj; og oldfundene har på mærkelig måde bekræftet det.

Det være arkæologernes sag at prøve, om de kan føre undersøgelsen videre, om de i de ringe levninger af Olafs statelige gravmæle kan finde yderligere spor af hans gravgods, om de med spaden i hånd kan åbne os Sigfreds endnu ukendte gravhøj eller eftervise andre spor af kampen, — eller om de maaske kun kan frede om levningerne af denne ældste kendte kongegrav, minde om en af de blodigste kampe om Daneriget.
